

Культура мови як самостійний розділ науки про мову оформилася порівняно недавно (у зв'язку із соціальними змінами, що відбулися в нашій країні). Культура мови – це розділ науки про мову, що розглядає питання додержання мовних норм і доречності вживання виразових засобів мови в мовленні. Культура мови розглядає питання, пов'язані з якісною оцінкою мови та її вдосконаленням. Досягти належної культури мови заважає принципово інше ставлення молоді до мови своїх предків; великий вплив масової інформації і поп-культури, що не відповідає літературним нормам; історична національна роздрібленість українського народу; споконвічне використання української мови.

У сучасній лінгвістиці розрізняють два рівні мовної культури людини: 1) нижчий рівень, що вимагає оволодіння правильною мовою, згідно з нормами української літературної мови; 2) вищий рівень мовної культури, який вимагає оволодіння мовою не тільки правильною, але й гарною, яка припускає врахування того, до кого ми звертаємося, з якою метою і за яких обставин.

Розв'язання проблеми культури мови матиме велике значення у відродженні української самобутності й національної самосвідомості.

Ми повинні постійно дбати про вдосконалення своєї мови, оскільки високий рівень мовної культури – це невід'ємна риса кожної культурної людини. Мова – засіб пізнання світу, показник свідомості народу. Отже, культура мови завжди буде залежати від самої людини.

Шуманська О.
НТУ «ХП»

СУРЖИК: НЕБЕЗПЕКА І СПОДІВАННЯ

Запровадження мовної освіти у вищій школі є важливим чинником у державотворчих процесах становлення незалежної України. Уведення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» спричинене не тільки усвідомленням ролі мови в розвитку конкретного суспільства, а передусім загальною тенденцією світового розвитку. Формування національних держав європейського культурно-історичного ареалу відбувалося завдяки дії саме мовно-культурного чинника. Сучасний етап розвитку людства з його етнічною мовно-культурною різноманітністю має специфічні особливості. Колишні методи фізичного винищення народів змінилися сучаснішими та ефективнішими методами «винародовлення»: поставити під сумнів цінності якогось народу, оголосити їх безперспективними, дискредитувати опорні пункти його самоусвідомлення, маргіналізувати буття. Сьогодні ці методи широко за-

стосовують в українських реаліях. ЗМІ розхитують і знецінюють українську мову, а за нею і святі поняття. Суржик деморалізує, мовне безкультур'я свідомо й послідовно насаджується (не залишається жодних сумнівів у тому, що це і є владна політика щодо мови народу). Безмовність чи напівмовність завжди комусь вигідна: німа безлика маса легко керована. Недорікуватому маргіналові постійно бракує гордості й певності: друга сигнальна система його хистка й зрадлива.

Щодо переважного мововживання в різних комунікативних ситуаціях студентську аудиторію НТУ «ХПІ» можна поділити на дві групи: російськомовні та суржикомовні (із суттєвою перевагою перших). З огляду на специфіку мовно-культурної орієнтації група суржикомовних потребує особливої уваги в практиці розвитку повноцінного функціонування української мови. Явище суржику є актуальним сьогодні та визначається як перехідна стадія під час засвоєння російської мови. Суржик виник й утвердився в сільському мовному побуті та в мові індивіда ще до того, як цей індивід емігрував до міста. До цієї групи входять вихідці з українського села. Але не зі своїм діалектом як різновидом української мови, а з українським варіантом російської мови. Мовна ситуація й мовна політика того середовища, у якому вони набували соціальних навичок до вступу до ВНЗ, не сприяли культивуванню літературних стандартів ні російської, ні української мови. Шкільний рівень знань цих стандартів через брак будь-якої мотивації залишався не задіяним. Суржикомовна громада диктувала й несвідомо контролювала відповідну мовно-культурну орієнтацію в усіх комунікативних ситуаціях. Мовно-культурна поведінка суржикомовної аудиторії має глибинні соціально-психологічні передумови й домінантні комплекси, які в цілому характеризують її мовну свідомість і мовну картину світу: аморфність, психологічне роздвоєння, занижена самооцінка, негативний автостереотип, розгубленість, невпевненість, страх перед своєю «історичною» ідентичністю.

Суржик є ганебним явищем колоніальної залежності, однак він залишається єдиною й останньою розпізнавальною ознакою належності до українського етносу, яка ще дає можливість повернутися до українства. Цілком втративши українську мову, повернутися до неї може тільки людина високої культури й тільки внаслідок глибокого самооновлення. Проблема полягає не в тому, щоб змусити говорити українською мовою того, хто не хоче, а в тому, щоб той, хто хоче, мав таку можливість. Але не тільки в родинно-побутовій сфері (що буває досить складно через усталені стереотипи), а й в усіх сферах складного державного організму, особливо в ключовій сфері найвищого рівня самореалізації – науці.

Спочатку носій суржику має поширити літературний стандарт на розмовно-побутову сферу. Середня школа дає необхідний рівень умінь і навичок. Труднощі полягають у подоланні психологічного бар'єру, оскільки навички україномовної поведінки актуалізувалися тільки в процесі «рольової гри» на «україномовних заняттях» в школі до «антракту» з подальшим переходом як викладача, так і учня на рідний суржик. Суржик – наслідок відсутності мовної стійкості, вияв духовної та психічної нівеляції рідномовного імунітету.

Вища школа зі своїми чужомовними інформаційно-комунікативними потоками залишається чужою для носія суржику й не сприяє його поверненню до рідної мови на рівні літературного стандарту. Російськомовне середовище на всіх рівнях комунікації скеровує мовну практику суржикомовного студента і зумовлює напрямок його мовнокультурної картини світу та мовної свідомості. ВНЗ створює комфортні умови в живому спілкуванні для російськомовних студентів і дискомфортні для суржикомовних. Перебуваючи на межі двох культур, двох мовних стихій у стані роздвоєння душі, суржикомовні студенти змушені балансувати між російською мовою пристосування й українською мовою протистояння. Відсутність умов для спілкування українським літературним стандартом у ВНЗ ускладнює процес реабілітації носіїв суржику, створює сприятливі умови для формування чужомовної ідентичності через малопомітний процес переходу від двомовності до двокультурності, на якому виникають труднощі з визначенням рідної мови. Мовно-культурна поведінка суржикомовних досить складна. У середовищі ВНЗ вони не відчують потреби переходити на літературний стандарт юридично престижної української мови, який формально наявний тільки на заняттях із лінгвістичної підготовки. Відповідно до своїх потреб вони змушені засвоювати реально престижну російську мову на основі вдосконалення суржику. Соціопсихологічні засади маргінального буття цих студентів провокують їхню специфічну мовну поведінку й самооцінку, яка виявляється у визначенні своєї мови – суржику як рідної та правильної – і в протиставленні її загальноприйнятим літературним стандартам. Змінення цієї ситуації можливе за умови змінення обставин. З одного боку, науково-педагогічні працівники повинні підвищити вимоги до своєї мовно-культурної поведінки та власним прикладом подавати зразки спілкування українською мовою в усіх комунікативних ситуаціях навчального процесу, а з іншого боку, носії суржику мають виробляти в

собі стійкий імунітет мовної ідентичності на основі літературного стандарту української мови, боротися за мовний суверенітет, за природне українськомовне середовище.

Эрешев М., Ягшиев Т.
НТУ «ХПИ»

ИННОВАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ - ЗАЛОГ ПРОГРЕССИВНОГО РАЗВИТИЯ ТУРКМЕНИСТАНА

Можно с полным на то основанием сказать — качество образования является подлинным двигателем прогресса, центральным пунктом осуществляемых в этой сфере реформ.

Сегодня Туркменистан — страна, где в самые короткие сроки воплощаются в жизнь самые смелые планы и грандиозные проекты.

С начала инициированной главой государства научно-образовательной реформы в Туркменистане прошло несколько лет. Но масштаб реализованных за этот период планов впечатляет. Открыта Академия наук Туркменистана и целый ряд входящих в ее структуру новых НИИ, при высших школах и научных учреждениях действуют аспирантуры и докторантуры. Научно-образовательная реформа подкреплена на правовом уровне принятыми Законами «О статусе научного работника», «Об образовании», обобщающими, систематизирующими и регламентирующими дальнейшее развитие сферы.

Важно отметить, что в этих документах нашло законодательное закрепление приоритетности науки и образования как основы духовного, социального, экономического и культурного прогресса общества, четко сформулированы принципы государственной политики в области образования, которые служат основой для ее дальнейшего эффективного развития: общедоступность и бесплатность, ступенчатость и преемственность, светский и гуманистический характер, приоритет общечеловеческих ценностей и свободного развития личности, принцип воспитания гражданственности, трудолюбия, уважения к правам и свободам человека, любви к окружающей среде, Родине, семье, единства воспитания и обучения, защиты и развития национальной культуры, национальных ценностей, свобода и плюрализм в образовании, независимость государственных образовательных учреждений от политических партий, других общественных и религиозных организаций, демократический, социально направленный и государственно-общественный характер управления сферой, обеспечение научного характера, прогнозируемость системы, интеграция образования с наукой и производством, ми-